

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет управління, адміністрування та туризму
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

Рівень вищої освіти

Розвиток етнографічного туризму за матеріалами Зеленої садиби «Дім
мандрівника» (ФОП Толстіхін С.С.)

Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»

Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Освітня програма «Туризм»

Шифр 23259

Виконав: студент 2 курсу
група ТУРМ-23-1

Підпис

Андрій ПРАВДИЧ

Ініціали, прізвище

Керівник

Підпис

Ігор ЖУРБА

Ініціали, прізвище

Нормоконтролер

Підпис

Оксана Фішчин

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:
Зав. кафедри
туризму та готельно-
ресторанної справи

Підпис

Ігор ЖУРБА

Ініціали, прізвище

23 12 2024 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет управління, адміністрування та туризму
 Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи
 Рівень вищої освіти магістр
 Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»
 Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»
 Освітня програма Туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ
 зав. кафедри туризму та
 готельно-ресторанної справи
 Ігор ЖУРБА
 13 12 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Правдича Андрія Юрійовича

Прізвище, ім'я, по бацькові студента

- 1 Тема роботи Розвиток етнографічного туризму за матеріалами Зеленої садиби «Дім мандрівника» (ФОП Толстіхін С.С.)
керівник роботи Журба Ігор Євгенович
затверджена Наказом по університету від «26» серпня 2024 р. №60
- 2 Строк подання студентом роботи на кафедру 12 12 2024 р.
- 3 Вихідні дані до роботи: посібники, періодичні видання, статистичні звіти, Інтернет джерела
- 4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити)
У першому розділі розглянути теоретичні основи визначення розвитку етнографічного туризму фермерського туризму. Особливості класифікації етнографічного туризму . У другому розділі провести аналіз популяризації етнографічного туризму зеленою садибою «Дім Мандрівника» У третьому розділі перспективи розвитку етнографічного туризму. Проблеми та перспективи етнографічного туризму в Україні
- 5 Перелік графічного матеріалу: обґрунтування поняття «етнографічний туризм». Критерії класифікації «етнографічного туризму», розміщення та умови проживання у садибі «Дім мандрівника». Додаткові послуги та активності від зеленої садиби «Дім мандрівника»
5. Дата видачі завдання 02 09 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Назва етапу виконання КР	Термін виконання етапу роботи	Примітка
1. Вибір теми і складання бібліографії	02.09.2024	
2. Вивчення стану проблеми за темою «Розвиток етнографічного туризму за матеріалами Зеленої садиби «Дім мандрівника» (ФОП Толстіхін С.С.)», висвітлення її в науковій літературі, нормативних документах, мережі Інтернет	16.09.2024	
3. Збір фактичного матеріалу	23.10.2024	
4. Уточнення мети, завдань і обґрунтування концепції роботи	07.10.2024	
5. Вибір методів аналізу матеріалів. Попереднє формулювання гіпотез, припущень тощо	14.10.2024	
6. Обробка зібраного матеріалу	28.10.2024	
7. Виявлення тенденцій, схем розвитку проблемної ситуації, прогнозування та формулювання підходів до розв'язання проблеми	11.11.2024	
8. Підготовка тексту Основної частини роботи. Формулювання висновків за розділами	25.11.2024	
9. Підготовка тексту виступу та загальних висновків, проходження попереднього захисту	09.12.2024	
10. Здача роботи на кафедрі	20.12.2024	

Студент-дипломник

Підпис

Андрій ПРАВДИЧ

Прізвище, ініціали

Керівник роботи

Підпис

Ігор ЖУРБА

Прізвище, ініціали

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу Правдич Андрій Юрійович

Тема роботи: Розвиток етнографічного туризму за матеріалами Зеленої садиби «Дім мандрівника» (ФОП Толстіхін С.С.)

Спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Науковий керівник, д.е.н., проф. Ігор Журба

м. Хмельницький, 2024 р.

Кваліфікаційна робота виконана на 50 с., містить 11 таблиць, 1 рисунок, з перелік джерел посилань складається із 25 найменувань.

Актуальність роботи. Етнографічний туризм є одним із найперспективніших напрямів сучасної туристичної індустрії, оскільки задовольняє потреби людей у пізнанні культури, історії та традицій певного регіону. Україна має багату етнографічну спадщину, яка створює унікальні можливості для розвитку цього виду туризму, особливо у сільській місцевості. Даний напрям авно успішно функціонує у Європі. Отже, Етнографічний туризм на даний час мають значні шанси зайняти цю нішу

Перший розділ роботи присвячений розгляду теоретичних основ визначення розвитку етнографічного туризму

У другому розділі аналіз стану етнографічного туризму на ринку туристичних послуг України

У третьому розділі пропонується визначити перспективи розвитку етнографічного туризму

Ключові слова: агротуризм, етнографічний туризм, зелена садиба туристичний ринок, туристична діяльність, проблеми, перспективи.

ANNOTATION

for qualification work Pravdych Andriy Yuriyovych

Topic of work: Development of ethnographic tourism based on materials from the Green Manor "The Traveler's House" (FOP Tolstikhin S.S.)

Specialty 242 "Tourism and Recreation"

Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business

Scientific supervisor, Doctor of Economics, Professor Igor Zhurba

Khmelnyskyi, 2024

The qualification work is completed on 50 pages, contains 11 tables, 1 figures, the list of references consists of 28 names.

Relevance of the work. Ethnographic tourism is one of the most promising areas of the modern tourism industry, as it satisfies people's needs for knowledge of the culture, history and traditions of a certain region. Ukraine has a rich ethnographic heritage, which creates unique opportunities for the development of this type of tourism, especially in rural areas.. This direction is quite successfully functioning in Europe. Therefore, Ethnographic tourism currently has significant chances to occupy this niche

The first section of the work is devoted to the consideration of the theoretical foundations of determining the development of ethnographic tourism

The second section analyzes the state of ethnographic tourism in the tourist services market of Ukraine

The third section proposes to determine the prospects for the development of ethnographic tourism

Keywords: agritourism, ethnographic tourism, green estate tourist market, ,tourist activity, problems, prospects.

Зміст

Вступ

Розділ 1 Теоретичні основи визначення розвитку етнографічного туризму

1.1 Сутність поняття етнографічний туризму

1.2 Особливості класифікації етнографічного туризму

1.3 Міжнародний досвід розвитку етнографічного туризму

Розділ 2 2 Аналіз популяризації етнографічного туризму зеленою садибою «Дім Мандрівника»

2.1 Загальна характеристика діяльності зеленої садиби «Дім Мандрівника»

2.2 Аналіз стану етнографічного туризму на ринку туристичних послуг України

2.3 Оцінка ролі сільської зеленої садиби «Дім Мандрівника» у популяризації етнографічного туризму Хмельницької області

Розділ 3 Перспективи розвитку етнографічного туризму

3.1 Проблеми та перспективи етнографічного туризму в Україні

3.2 Пропозиції розвитку зеленої сади «Дім Мандрівника» в етнографічному напрямку

Висновки

Список використаних джерел

Вступ

Етнографічний туризм є одним із найперспективніших напрямів сучасної туристичної індустрії, оскільки задовольняє потреби людей у пізнанні культури, історії та традицій певного регіону. Україна має багату етнографічну спадщину, яка створює унікальні можливості для розвитку цього виду туризму, особливо у сільській місцевості. Водночас недостатня популяризація культурних цінностей, відсутність системного підходу до розвитку етнографічного туризму та слабка інфраструктура значно обмежують його потенціал. Зелена садиба «Дім Мандрівника», розташована у Староушицькій громаді, є важливим об'єктом для вивчення можливостей інтеграції традиційної культури в туристичний продукт. Вона володіє багатим ресурсним потенціалом, поєднуючи природні багатства та етнографічну автентичність. Дослідження на базі цієї садиби дозволяє визначити практичні підходи до розвитку етнографічного туризму, враховуючи локальні особливості та потреби сучасного туриста. Напрямок туризму, який набуває все більшої популярності, особливо в контексті збереження і популяризації культурної спадщини. Науковці приділяють значну увагу цьому феномену, оскільки він має важливе значення для розвитку локальних громад, міжкультурної комунікації та сталого туризму. Таким чином, тема дослідження є актуальною, оскільки спрямована на збереження та популяризацію етнографічної спадщини, розвиток локальної економіки через туристичну активність та формування позитивного іміджу України на міжнародній арені.

Становлення та розвиток етнографічного туризму на ринку туристичних послуг України є об'єктом праць значної кількості вітчизняних вчених та практиків: Ю. Герасимчук, В. Прокопенко, М. Костриця, В. Кифяк, Ю. Носенко, О. М. Нечипоренко, Т. Ткаченко, серед зарубіжних науковців, це дослідники: Джон. Уррі, Дін Макканнелл, Нельсон Грабур, Майкл Холл, Мілані Сміт. Про те значна кількість питань залишаються нез'ясованими, що потребує

систематичної уваги, зокрема розвиток етнографічного туризму, що визначило актуальність даної кваліфікаційної роботи.

Мета дослідження полягає в розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення етнографічного туризму на базі зеленої садиби «Дім Мандрівника» шляхом інтеграції автентичних елементів культури, розширення спектра послуг і створення нових туристичних продуктів.

Досягнення та реалізація визначеної у роботі мети вимагає вирішення наступних завдань:

- проаналізувати теоретичні основи розвитку етнографічного туризму та його роль у туристичній галузі;
- дослідити потенціал зеленої садиби «Дім Мандрівника» для розвитку етнографічного туризму;
- оцінити сучасний стан інфраструктури, послуг та культурно-освітніх заходів у садибі;
- визначити потреби та очікування туристів, які цікавляться етнографічним туризмом;
- розробити комплекс заходів для вдосконалення туристичного продукту садиби «Дім Мандрівника».

Об'єктом дослідження дипломної роботи є процес розвитку етнографічного туризму зеленої садиби « Дім мандрівника.

Предметом дослідження є теоретичні засади, положення та практичні рекомендації розвитку етнографічного туризму в Україні за матеріалами зеленої садиби «Дім мандрівника»

У роботі використано такі наукові методи дослідження: морфологічного аналізу, системного та критичного аналізу, табличний, порівняння та узагальнення.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи склали Закони України, Кодекси України, Постанови Уряду, Кабінету міністрів України й інші правові акти, інформація Державного комітету статистики України, наукові статті, монографії, а також матеріали мережі Інтернет.

Галуззю застосування результатів дослідження є практична діяльність підприємств туристичної сфери України. Запропоновані у роботі рекомендації створюють основу для розвитку етнографічного туризму в Україні

Наукова новизна здійсненого дослідження полягає у визначенні певної послідовної логіки структурованих дій при запровадженні додаткової опції діяльності такої, як етнографічний туризм.

Практичне застосування. Результати, що отримані у процесі дослідження, можуть бути застосовані зеленими садибами, особистими селянськими господарствами для запровадження етнографічної діяльності у своїй області.

Структура кваліфікаційної роботи складається зі вступу, основної частини та висновків. Основна частина вміщує в себе 3 розділи. У висновку узагальнюються результати даної кваліфікаційної роботи. В роботі використано 11 таблиць, 1 рисунок, загальний обсяг роботи складає 46 сторінок.

Розділ 1 Теоретичні основи етнографічного туризму

1.1 Сутність поняття етнографічного туризму

Етнографічний туризм стає складовою туризму, яка є надзвичайно популярною, зокрема в контексті збереження культурної спадщини народів. Ціла низка науковців - дослідників акцентували свою увагу, яким чином даний вид туризму впливає на розвиток територіальних громад. Етнографічний туризм є однією з форм культурного туризму, що орієнтована на знайомство з етнічною культурною самобутністю народів. Він передбачає подорож з метою пізнання традицій, побуту, ремесел, звичаїв, фольклору, національної кухні та інших аспектів життя місцевих громад. Зазначимо, поняття етнографічний туризм це перш за все вид туризму, що спрямований на відвідування місцевостей з багатою етнокультурною спадщиною для знайомства з традиціями, культурою та побутом місцевого населення. Він поєднує освітню, культурну та рекреаційну складові. Цей вид туризму тісно пов'язаний з автентичністю та пропагує збереження національної ідентичності через прямий контакт із традиційними культурами. Туристи часто беруть участь у місцевих обрядах, майстер-класах або фольклорних фестивалях.[17]

Варто зазначити про відсутність єдиного підходу щодо визначення поняття «етнографічний туризм». Спробуємо з'ясувати та обґрунтувати суть визначення поняття «етнографічний туризм» (таблиця 1.1)

Таблиця 1.1 - Обґрунтування поняття «етнографічний туризм»

Вчені - дослідники	Трактування поняття
Дутчак С. , Дутчак М.	Етнографічний туризм визначається як пізнання, культури, способу життя, традицій, населенням, народними ремеслами, автентичною кухнею.
Кифяк В,	Етнографічний туризм визначає як поїздка з метою побачення з рідними та близькими.
Устименко Л	Етнографічний туризм це один із видів пізнавального туризму де визначальною метою є пізнання етнографічних об'єктів, які вважаються історичною спадщиною народу

Аналізуючи визначення поняття «етнографічний туризм» бачимо, що основою даного тлумачення є етнографічна складова. Ряд науковців трактують етнографічний туризм, як складова культурного та пізнавального туризму, що дає можливість пізнавати ризеннямесурсний потенціал тої чи іншої території, складові як духовної так матеріальної культури [11,13,15].

Оригінальними дослідженнями поняття «етнографічний туризм» серед американських та європейських науковців замалась вчений – дослідник С.Муравська[15]. Вона довела, що серед них теж немає однастайності у трактуванні даного поняття. Зарубіжні вчені вважають що етнографічний туризм можна визначити:

1) як спосіб надання туристичних послуг «де головне завдання ознайомлення із культурою та традиціями народів та народностей;

2) як певна складова туризму, де особливості життя племен та народностей екваторіального кліматичного поясу є рекламою для туристів;

- 3) як мандрівка родичів, які подорожують на батьківщину предків;
- 4) як прагнення дослідити екзотику культури через спілкування із іншими етнічними групами [15]

Визначимо основні аспекти дослідження етнографічного туризму, зокрема до них належать культурологічний підхід, який акцентує увагу на збереженні та соціологічний - розглядає вплив етнографічного туризму на місцеві громади, їх соціальну структуру та ідентичність, а також економічний підхід, який дає можливість аналізувати потенціал етнографічного туризму для економічного розвитку регіонів [22].

Проблеми та перспективи розвитку етнографічного туризму досліджували ряд науковців, як вітчизняних так і зарубіжних.

Серед українських вчених даною проблематикою займались Микола П. Кляве. Він досліджував культурно-етнографічний потенціал туризму в Україні. Роботи зосереджені на вивченні культурних традицій різних регіонів та їх ролі у розвитку туристичної галузі [7,11,13].

Інший вітчизняний науковець Юрій О. Герасимчук, вивчав етнокультурні ресурси України та можливості їх використання у туризмі, приділяючи увагу особливостям етнографічного туризму в Карпатському регіоні [3].

Зазначимо, що дуже актуальні дослідження у Валентина П. Прокопенко, адже він спеціалізувався на питаннях соціально-культурного значення етнографічного туризму, його впливу на локальні громади та стале використання культурних ресурсів.

Наступний український науковець Ірина В. Костюк досліджувала практики етнографічного туризму на Поліссі та роль нематеріальної культурної спадщини у розвитку цього напрямку [16,19].

Надзвичайно цікавими є дослідження Людмила І. Шаблій, вона аналізувала етнографічний туризм як інструмент збереження традиційного способу життя в сільській місцевості України [20].

Серед зарубіжних науковців варто виділити перш за все британського соціолога Джон Уррі (John Urry) , який досліджував туризм у контексті

культури і суспільства. Його концепція «туристичного погляду» (tourist gaze) допомагає аналізувати очікування туристів у пошуках автентичного досвіду.

Один із перших дослідників, який розглядав етнографічний туризм через призму "інсценованої автентичності" (staged authenticity) був Дін Макканнелл (Dean MacCannell), який наголошував на комерціалізації традицій.

Американський антрополог Нельсон Грабур (Nelson H. Graburn), який вивчав туристичний досвід у контексті міжкультурної взаємодії та роль етнічних культур у формуванні туризму [15.22].

Цікаві дослідження проводив Майкл Холл (C. Michael Hall). Він вивчав стійкість туризму, зокрема етнографічного, його екологічний вплив та роль у збереженні культурної спадщини.

Актуальні доідження здійснює Мелані Сміт (Melanie Smith). Вона спеціалізується на культурному та етнографічному туризмі, приділяючи увагу питанням автентичності та комерціалізації культурного досвіду.

Дані науковці у своїх дослідженнях зосереджуються на таких аспектах, по перше, збереження автентичності місцевих культур, по – друге, вплив туризму на локальні громади, по – третє, розробка сталих стратегій для розвитку етнографічного туризму, по – четверте, економічна вигода та культурні ризики. Іншими ключовими напрямками дослідження є екологічний вплив де досліджується, як туристична діяльність впливає на довкілля та культурну спадщину, а також роль цифрових технологій як онлайн-реклама та соціальні мережі, що сприяють популяризації етнографічного туризму [23,26]

Україна має багатий етнокультурний спадок, який включає гуцульські, бойківські, лемківські, кримськотатарські традиції тощо. Регіони, такі як Карпати, Полісся, Поділля, є популярними центрами етнографічного туризму. Науковці підкреслюють необхідність створення сталих програм, які зберігатимуть культурну спадщину і сприятимуть розвитку громад.

Визначимо основні характеристики етнографічного туризму, зокрема: освітній компонент: туристи отримують знання про історію культуру мову релігію та традиції етнічних груп; збереження спадщини: популяризація

культурної спадщини стимулює її охорну та збереження; залучення місцевих громад: туризм базується на участі місцевого населення, яке стає безпосереднім носієм культурних цінностей; взаємодія культур: відбувається міжкультурний діалог між туристами та примаючими громадами. Перш за все варто визначити сутність етнографічного туризму. Отже, етнографічний туризм ґрунтується на ідеї автентичності та бажанні туристів доторкнутися до культурного коріння певного народу чи регіону. Ця форма туризму охоплює: відвідування етнографічних музеїв, фестивалів, виставок; участь у майстер – класах з народних ремесел (гончарство ткацтво різьблення по дереву); знайомство з традиційною архітектурою (хати, фортеці, сакральні споруди); відпочинок у зелених садибах, що зберігають традиційний спосіб життя; дегустацією національних страв і напоїв [22,23].

Варто з'ясувати, якою є мета етнографічного туризму, це перш за все поглиблення знань туристів про культуру та побут етнічних груп; по друге, створення економічних можливостей для місцевих громад через туризм; по третє, сприяння збереженню нематеріальної культурної спадщини; по четверте розвиток культурного діалогу та толерантності між народами. Зрештою варто з'ясувати, яким має бути етнографічний туризм у сучасному світі.

Отже, етнографічний туризм набуває популярності через зростання інтересу до унікальних культурних традицій, які в умовах глобалізації опиняються під загрозою зникнення. Популярними напрямками є: племена Африки, Азії, Пд.Америци; національні меншини Карпатського регіону, Балкан, Кавказу; етнографічні села Центральної та Східної Європи. В Україні етнографічний туризм особливо розвинений у Карпатах Поліссі Поділлі та степових регіонах. Це пов'язано з багатою культурною спадщиною, чисельними етнографічними фестивалями та наявністю зелених садиб.

Спробуємо з'ясувати переваги етнографічного туризму це по перше, він сприяє сталому розвитку регіонів; по друге, популяризує збереження культурної автентичності; по третє, формує у туристів глибше розуміння культурних традицій. Отже, етнографічний туризм є потужним інструментом

збереження національної спадщини та культурного розвитку. Він дозволяє туристам відчутися справжню атмосферу життя етнічних груп, відкриваючи нові горизонти для пізнання світу.

1.2 Особливості класифікації етнографічного туризму.

Спробуємо з'ясувати переваги етнографічного туризму це по перше, він сприяє сталому розвитку регіонів; по друге, популяризує збереження культурної автентичності; по третє, формує у туристів глибше розуміння культурних традицій. Отже, етнографічний туризм є потужним інструментом збереження національної спадщини та культурного розвитку. Він дозволяє туристам відчутися справжню атмосферу життя етнічних груп, відкриваючи нові горизонти для пізнання світу [15].

Класифікація етнографічного туризму є важливим аспектом його вивчення, оскільки дозволяє визначити різноманітні форми та види діяльності, що включені до цього напрямку. Розглянемо основні особливості класифікації етнографічного туризму. Виділимо критерії класифікації етнографічного туризму, зокрема за метою подорожі: можемо виділити Культурно-пізнавальний туризм, спрямований на знайомство з традиціями, звичаями, ритуалами та іншими аспектами культури етнічних спільнот, а також етнографічний рекреаційний туризм, який поєднує відпочинок з культурним пізнанням, науковий туризм - призначений для фахівців (етнографів, антропологів), які проводять польові дослідження. Варто зауважити, що за характером активності туристів: можимо виділити пасивний етнографічний туризм де туристи виступають спостерігачами, відвідуючи музеї, виставки, майстер-класи тоді як активний етнографічний туризм: передбачає участь у традиційних обрядах, ремеслах, приготуванні місцевих страв тощо [26,2].

Запропонуємо ряд критеріїв до класифікації етнографічного туризму(таблиця 1.2)

Таблиця 1.2 - Критерії класифікації «етнографічного туризму»

Вид туризму	Характеристика
1. За метою подорожі	1. Культурно-пізнавальний туризм; 2. Етнографічний рекреаційний туризм; 3. Науковий туризм
2. За характером активності туристів	1. Пасивний етнографічний туризм; 2. Пасивний етнографічний туризм
3. За територіальним охопленням	1. Локальний (внутрішній) туризм; 2. Міжнародний туризм
4. За тривалістю подорожі	1. Короткотривалий (екскурсійний) туризм; 2. Тривалий туризм (із проживанням у місцевих спільнотах)
5. За способом організації	1. Організований туризм; 2. Самостійний туризм
6. За об'єктами дослідження	1. Матеріальна культура; 2. Нематеріальна культура; 3. Природно-культурні ландшафти

Аналізуючи Таблицю 1.2 ми можемо також виділити класифікацію етнографічного туризму, зокрема за територіальним охопленням, де можна виокремити локальний (внутрішній) туризм, який орієнтується на дослідження етнічних груп, що проживають у межах країни, наприклад відвідування гуцульських чи бойківських сіл в Україні, а також міжнародний туризм, який характеризується подорожами до інших країн для вивчення етнічної культури, це може бути участь у культурних заходах корінних народів Африки чи Азії.

Іншим критерієм класифікації етнографічного туризму за тривалістю подорожі є короткотривалий (екскурсійний) туризм та тривалий туризм (із проживанням у місцевих спільнотах) [8,23].

Пропонується ще один вид класифікації за способом організації, який поділяється на організований туризм де передбачається участь у програмах, розроблених туроператорами чи організаторами, а також самостійний туризм, зокрема подорожі без залучення посередників, за власним маршрутом. Цікавий підхід до класифікації етнографічного туризму за об'єктами дослідження який дає можливість виокремити матеріальну культуру (архітектура, народні костюми, традиційні ремесла) та нематеріальну культуру (музика, танці, фольклор, обряди, кухарство). У цьому виді класифікації окремо виділимо природно-культурні ландшафти, зокрема місця, що мають особливе значення для етнічних груп (святині, ритуальні місця).

Окремо варто зауважити, що особливостями етнографічного туризму в Україні є по – перше, регіональна специфіка, де прикладом може бути у Карпатах (гуцульська, бойківська та лемківська культури), на Поділлі (традиції подільських ремесел і кулінарії), у Криму (культура кримських татар). Окремою ланкою, що характеризує особливості етнографічного туризму є інтеграція з іншими видами туризму, зокрема сільський туризм, який поєднується з етнографічними елементами, наприклад, проживання у традиційних хатах. Іншою важливою складовою є екологічний туризм, який дає можливість ознайомитись з природними та культурними аспектами регіонів [21].

Спробуємо з'ясувати переваги етнографічного туризму це по перше, він сприяє сталому розвитку регіонів; по друге, популяризує збереження культурної автентичності; по третє, формує у туристів глибше розуміння культурних традицій. Отже, етнографічний туризм є потужним інструментом збереження національної спадщини та культурного розвитку. Він дозволяє туристам відчувати справжню атмосферу життя етнічних груп, відкриваючи нові горизонти для пізнання світу.

Етнографічний туризм є важливою складовою культурного туризму спрямованого на збереження нематеріальної культурної спадщини. Його актуальність зростає в умовах глобалізації, яка спричиняє втрату унікальності локальних культур. Варто дослідити сучасний стан та особливості розвитку етнографічного туризму в світі. Отже у чому суть світових особливостей етнографічного туризму враховуючи його популярність у різних регіонах, зокрема у країнах Африки Азії Латинської Америки та Океанії етнографічний туризм часто пов'язаний із племінними культурами та традиційним побутом. Тоді, як у Європі та Пн. Америці він зосереджений на відтворенні історичних традицій фестивалях етнографічних музеях і сільському туризмі. Варто зауважити, що ключовими напрямками є в Африці (Зулуські села масаї бушмени), на теренах Азії це традиційні поселення в Індії Китаї Японії Європа виділяється у першу чергу етнографічними музеями, зокрема скансени у Скандинавії та Польщі [11.13].

Необхідно з'ясувати роль туризму у збереженні культур, зокрема туризм стимулює фінансування програм збереження нематеріальної спадщини через створення музеїв підтримку фольклорних колективів популяризацію традиційних ремесел. У період пандемії COVID – 19 попит на етнографічний туризм знизився однак відновлення галузі супроводжується інтересом до локальних культур і природного відпочинку.

Варто виокремити тенденції розвитку етнографічного туризму в країнах світу це у першу чергу зростання інтересу до автентичності (туристи прагнуть автентичних вражень таких як участь у традиційних обрядах навчання ремесел знайомство з місцевим побутом); сталий туризм (етнографічний туризм все більше інтегрується зі сталими практиками – підтримка місцевих громад екологічна відповідальність відмова від масового туризму); діджиталізація (використання цифрових платформ для популяризації культурної спадщини – віртуальні тури музеями онлайн фестивалі); фестивальність (проведення культурних фестивалів стає ефективним інструментом залучення

туристів, наприклад фестиваль Фламенко в Іспанії Октоберфест у Німеччині). Зрештою, варто з'ясувати стан етнографічного туризму в Україні, та які його особливості [16,21].

Необхідно виділити по перше, регіональну концентрацію (найбільш розвинений у Карпатах на Поліссі в Гуцульщині Буковині Поділлі Таврії); по друге, форми туризму це зокрема відвідування скансенів (музей народної творчості та побуту в Пирогові), участь у фестивалях (Гуцульщина, Поліська ватра), а також сільський зелени туризм із етнографічним ухилом; інфраструктура – незважаючи на багатий потенціал, розвиток етнографічного туризму стримуються через слабку інфраструктуру в багатьох регіонах; популяризація через ЗМІ (зростає кількість ініціатив спрямованих на популяризацію етнографічних напрямів через сомережі документальні фільми та блоги).

Тенденції розвитку етнографічного туризму в Україні полягають у зростанні інтересу до локальної культури. Учаси обмеженого міжнародного туризму українці почали більше подорожувати всередині країни відкриваючи для себе етнічну самобутність різних регіонів. Важливе значення має підтримка з боку держави та міжнародних організацій. Так уряд та донорські проекти підтримують розвиток сільського туризму фестивалів етнографічних музеїв.

Особливе значення має оптимальне формування туристичних маршрутів, наприклад створення етнографічних маршрутів таких як «Шляк Гуцульської культури» чи «Полтавський борщовий шлях». На даному етапі стрімко розвиваються сільські зелені садиби, адже поєднання етнографії та сільського туризму через зелені садиби, що надають туристам можливість жити серед автентичного побуту.

Важливою тенденцією є проведення фестивалів таких як «Гуцульська бринза», «Козацькі розваги», «Мамонт-фест» присвячений культурі Пдділля. Окремо варто виділити використання цифрових технологі, зокрема поява мобильних застосунків для знайомств з етнографічними туристичними об'єктами, створення інтерактивних музеїв. Про те, варто звернути увагу на

проблеми розвитку етнографічного туризму в Україні це зокрема слабка туристична інфраструктура в етнографічних регіонах, недостатнє фінансування з боку держави, відсутність масштабної реклами та промоції, а також зниження інтересу до традицій серед молоді. Отже, етнографічний туризм у світі та в Україні має значний потенціал розвитку завдяки зростанню попиту на автентичність і культурні цінності. В Україні необхідно працювати над удосконаленням інфраструктури, маркетингом та залученням інвестицій для популяризації цього напрямку.

Отже, класифікація етнографічного туризму залежить від багатьох факторів, таких як мета подорожі, характер активності туристів, тривалість та організація туру. Це дозволяє створювати різноманітні туристичні продукти, адаптовані до інтересів різних категорій мандрівників, а також ефективно популяризувати культурну спадщину регіонів.

1.3 Міжнародний досвід розвитку етнографічного туризму

Етнографічний туризм є популярним напрямом у багатьох країнах світу, які використовують свою етнокультурну спадщину для залучення туристів та розвитку місцевої економіки. Міжнародний досвід показує, що успішний розвиток цього виду туризму залежить від комплексного підходу, що включає збереження автентичності культури, створення інфраструктури та залучення місцевих громад [23].

Варто зазначити, що ключовими аспектами міжнародного досвіду розвитку етнографічного туризму є по-перше, збереження автентичності та нематеріальної спадщини. Так в Індії розвиток етнографічного туризму базується на знайомстві з багатонаціональною культурою, релігійними ритуалами, ремеслами та фестивалями, зокрема в селах штату Раджастан пропонують туристам участь у традиційних обрядах і ремісничих майстер-

класах. Цікавий досвід розвитку етнографічного туризму є у Мексиці де популяризація культури майя і ацтеків здійснюється через реконструкцію їхніх свят, організацію етнографічних турів до археологічних пам'яток.

По-друге, повчальним є створення тематичних етнопарків і музеїв під відкритим небом, так у Норвегії етнопарки (наприклад, музей самі в Каррасьйок) знайомлять туристів із культурою корінного населення Скандинавії. У Китаї сві досвід популяризації, так у селах провінції Гуйчжоу спеціалізуються на етнографічних турах, де можна побачити традиційну архітектуру та костюми народностей мяо і дун.

По-третє, це інтеграція з іншими видами туризму, зокрема у Новій Зеландії маорійська культура є ключовим елементом туристичних маршрутів, що поєднують природу, екотуризм і знайомство з традиційним життям маорі. Свій напрацьований досвід має Перу, вони пропонують тури до Анд включають елементи етнографії (ткацтво, музика кечуа) і екотуризму (спостереження за природою).

По-четверте, залучення місцевих громад до популяризації етнографічного туризму так, зокрема у Кенії та Танзанії: племена масаїв активно залучаються до організації етнографічних турів, що включають проживання в традиційних хатинах, участь у ритуалах і демонстрацію народного мистецтва. Тоді як у В'єтнамі в селах гірських районах завжди відкриті для туристів, які можуть пожити в місцевих громадах, дізнатися про їхній побут і ремесла.

По-п'яте, популяризація та розвиток фестивального туризму, зокрема у Японія це фестивалі, такі як Гіон-мацурі в Кіото або Сніговий фестиваль в Хоккайдо, привертають увагу туристів з усього світу. У Іспанії інтенсивно розвиваються етнографічні елементи фієст, наприклад, Сан-Фермін у Памплоні, відображають локальні традиції.

Варто проаналізувати успішні практики популяризації етнографічного туризму по країнах світу. Так в Ісландії роблять акцент на поєднанні етнографії та природних красот. Туристам пропонують відвідування традиційних ферм, дегустацію місцевої кухні (наприклад, ферментованої акули) та знайомство зі

старовинними сагами. Грузія має свою успішну практику популяризації турів до гірських районів (Сванетія, Тушетія), де туристи знайомляться з традиційною архітектурою, національною кухнею та ремеслами. У Фінляндії свої традиції розвитку етнографічного туризму серед саамів, де туристи мають змогу познайомитися з традиційним випасом оленів, музикою йоїк і виготовленням сувенірів. Канада у своїй практиці розвитку туризму популяризує корінні народи, організовують тури, присвячені їхнім ритуалам, мистецтву і традиційним святкам. Це допомагає зберігати культуру та забезпечує економічну стабільність громад. У Фінляндії етнографічний туризм базується на знайомстві з культурою саамів. Туристам пропонують участь у традиційних обрядах, відвідування саамських поселень, знайомство з національною кухнею (як-от м'ясо оленя) та участь у виготовленні ремісничих виробів. Успішна популяризація цього напрямку забезпечується підтримкою на державному рівні та активною співпрацею з міжнародними туристичними операторами. У Польщі популярними є тематичні етнографічні маршрути, такі як «Дорога дерев'яних церков» у Малопольському воєводстві. Значна увага приділяється розвитку етнографічних музеїв під відкритим небом (наприклад, Музей у Саноку), де відвідувачі можуть ознайомитися із традиційним життям регіону. Етнографічний туризм у Румунії активно розвивається завдяки культурі Трансільванії. Туристів приваблюють старовинні села, де можна ознайомитися з традиційними ремеслами, танцями, національними костюмами. Особливе значення має організація фестивалів і свят, таких як День святого Георгія. В Індії етнографічний туризм зосереджений на вивченні культурного розмаїття та багатой релігійної спадщини. Туристам пропонують екскурсії до традиційних сіл, участь у фестивалях (Холі, Дівалі), майстер-класи з виготовлення національного одягу та прикрас. Значна увага приділяється залученню міжнародного ринку через цифрові платформи. Китай пропонує туристам знайомство з культурою національних меншин (наприклад, уйгурів, тибетців). У провінціях Гуйлінь та Юньнань організовуються тури до етнічних поселень,

де зберігаються стародавні традиції, проводяться обрядові дійства, демонструються ремісничі навички [1,13,15,22].

У Сполучених Штатах етнографічний туризм популярний завдяки культурі корінних американців. Програми включають відвідування резервацій, участь у традиційних танцях, знайомство з місцевою кухнею та відвідування виставок ремісничих виробів. Значна увага приділяється екологічності та інтерактивності таких турів. Мексика приваблює туристів через яскраву культурну спадщину майя та ацтеків. Туристам пропонуються екскурсії до старовинних храмів, участь у святкуваннях Дня мертвих, майстер-класи з виготовлення кераміки та текстилю. У ПАР етнографічний туризм базується на знайомстві з традиціями племен зулу. Туристам пропонують тури до етнографічних сіл, де вони можуть побачити традиційні хатини, скуштувати місцеву кухню та поспілкуватися з представниками племені. Марокко залучає туристів через багатство культури берберів. Особливим попитом користуються екскурсії до традиційних селищ у горах Атлас, дегустації місцевих страв і участь у виготовленні килимів .

Зарубіжний досвід та першочергові уроки для України. Бачимо, що етнографічний туризм має базуватись на Комплексності, зокрема успішні приклади свідчать про те, що розвиток етнографічного туризму вимагає інтеграції культури, історії, ремесел, гастрономії та природних ресурсів. Цифровізація є основою залучення цифрових платформ для популяризації туристичних продуктів. Державна підтримка є основою координації розвитку етнографічного туризму на державному рівні забезпечує системність і залучення інвестицій. Інтерактивність: акцент на майстер-класах, участі в обрядах і фестивалях сприяє залученню туристів

Отже, що із міжнародного досвіду можна використати для подальшого розвитку етнографічного туризму в Україні. Так, зокрема варто використати досвід щодо популяризації етнокультурного різноманіття: залучення локальних етнічних груп до створення туристичних продуктів. Зауважимо, що варто використати досвід по створенню тематичних етнографічних маршрутів, що

охоплюють регіони з багатою культурною спадщиною, наприклад, Карпати, Поділля, Полісся, Слобожанщину. як мета подорожі, характер активності туристів, тривалість та організація туру. Необхідно звернути увагу на практику запровадження сталого розвитку туризму через призму збереження автентичності культури та екологічного балансу, уникнення комерціалізації, яка шкодить культурним цінностям. Важливим є запозичення досвіду механізмів інтеграції фестивалів, зокрема включення фольклорних фестивалів, ярмарків і свят до програм туристичних турів. Це дозволить створювати різноманітні туристичні продукти, адаптовані до інтересів різних категорій мандрівників, а також ефективно популяризувати культурну спадщину регіонів. Вивчення міжнародного досвіду розвитку етнографічного туризму дає можливість адаптувати успішні практики до українських умов, зокрема на базі зеленої садиби «Дім мандрівника» [23,15].

Отже, міжнародний досвід показує, що етнографічний туризм може стати ефективним інструментом для збереження культури та економічного розвитку регіонів. Україна має великий потенціал для успішного використання цих ідей.

Розділ 2 Аналіз популяризації етнографічного туризму зеленою садибою «Дім Мандрівника»

2.1 Загальна характеристика діяльності зеленої садиби «Дім Мандрівника»

Дністровський Каньйон на протязі багатьох століть вражає тих хто його відвідує. Наддністер'я Хмельницької області славиться неповторною красою, зокрема унікальними історико – культурними та природними пам'ятками, старовинними легендами, повір'ями Пониззя, фольклором та . автентичною кухнею.

Зелена садиба «Дім мандрівника» розміщена у с. Гораївка за три кілометри від Бакоти і є улюблене місце відпочинку для багатьох туристів не тільки з України, але також із – за кордону. Чого лише вартує «екологічна стежка Древня Бакота», яка веде повз тисячолітній скельний монастир до «Подільської Атланиди» - затопленої Бакоти. Дану садибу заснували вело мандрівник Сергій Толстіхін та Юлія Мазур, садиба вдало поєднує їхній досвід подорожей та щирю подільську гостинність. Змістовний відпочинок у колі друзів біля вогнища, надихає та об'єднує усіх хто полюбляє мандрівки, етнографію та природні неповторні красоти усе це буде вам запропоновано у зеленій садибі «Дім мандрівника». Зазначимо, що у 2020 році у с. Гораївка п. Сергій та п. Юля придбали стару селянську хату щоб реалізувати свою мрію запрошувати до себе усіх хто полюбляє мандрівки Рідним Краєм, автентику та дослідження нематеріальної спадщини [4].

Зелена садиба «Дім мандрівника» розміщена у затишному місці на схилах Дністровського Каньйону з чудовою природою, спокійним ритмом сільського затишку, близькість туристичної логістики. Відвідувачі садиби мають можливість вибору місця розташування на відпочинок. Їм пропнують досить зручні кімнати в автентичному, традиціоному для Подільського краю

сільському стилі, для їх оздоблення використаний натуральний місцевий будівельний матеріал. Кімнати у яких розміщені гості є затишними, мають усі необхідні зручності для приємного знаходження, створюють невимушену атмосферу домашнього відпочинку [4] (Таблиця 2.1)

Таблиця 2.1 - Розміщення та умови проживання у садибі «Дім мандрівника»

Розміщення	Умови проживання	Ціна/грн..
Кімната сім'яного типу	Дві кімнати з двоспальними ліжками та розкладним кріслом	250/осби
Хостел - кімнати	Дві кімнати з двохповерховими ліжками	200/особи
Кемпінг «Табір мандрівників»	Саксонський наметовий табір	180/особи
Оригінальне розміщення	Можливість переночувати у справжньому возі	150/особи

Аналізуючи таблицю 2.1 ми бачимо кількісні та якісні умови проживання, розміщення у садибі. Запропонований цілий сегмент різних кімнат і не тільки сімейного типу, де знаходяться дві кімнати із двоспальними ліжками та розкладним кріслом, а також у наявності є хостел – кімнати, пропонують гостям також дві кімнати, але вже із двохповерховими ліжками. Дуже цікаво вирішується питання з проживанням для любителів активного відпочинку для них є кемпінг «Табір мандрівників» у стилі саксонського наметового табору. Фішкою щодо оригінальності умов проживання є можливість переночувати у справжньому возі. Зелена садиба функціонує на засадах екологічної збалансованості та сталоості. Запроваджено органічне землеробство та система локалізації і утилізації сміття із території садиби. Садибою надається ряд додаткових послуг та активностей [4] (Таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 - Додаткові послуги та активності від зеленої садиби «Дім мандрівника»

Додаткові послуги	Активності
Активний відпочинок	веломандрівки, піші походи, творчі вечори та спілкування
Екскурсії	організація турів до Бакоти та інших цікавих місць регіону
Домашня атмосфера	посиденьки біля вогнища, обмін цікавими життєвими історіями та затишна обстановка

Здійснюючи аналіз таблиці 2.2 ми можемо зробити висновок, що на теренах зеленої садиби пропонується значний сегмент послуг, зокрема:

- організація пішохідних, кінних та велосипедних мандрівок пересічною місцевістю;
- проведення майстер – класів по вивченню та спроб самостійного долучення до виготовлення за старовинними технологіями ремісничих продуктів, кулінарних виробів та сувенірної продукції;
- пропонується активний відпочинок із використанням таборування, рибальство прогулянка на човнах та ряд інших розваг на природі;
- вивчення автентичної подільської кухні та самостійне приготування їжі за старовинними рецептами.

Зелена садиба впроваджуючи етнографічний туризм, тісно співпрацює із місцевими жителями та підприємцями які займаються автентичним крафтовим виробництвом долучаючи їх до надання послуг із продажі автентичної крафтової продукції [4] (таблиця 2.3)

Таблиця 2.3 – Співпраця із автентичним крафтовими виробниками

Хто надає послугу	Зміст послуги
Крушанівка «Срібне копитце» домашня ферма	Запрошують на дегустацію сироварної крафтової продукції
Медова Бакота	Надається можливість скоштувати власноручно зібраний мед із використанням старовинних технологій
Богдан Павлій та його виноградники	Розташовані у Бакоті, є можливість спробувати скоштувати винограду та побути у ролі виноградаря
Микола Прудивус та його «Травярня»	Ознаомлення і технологічним процесом продукування лікарських трав

Для запрошення гостей зелена садиба інтенсивно використовує соціальні мережі та туристичні платформи, а також співробітництво із різними туристичними агенціями. Значну увагу приділяється наданні інформації про ексклюзивні пропозиції [4],

У перспективних планах зелена садиба планує розширити сегмент послуг, розширити житловий фонд та збільшити кількість зон для відпочинку.

2.2 Аналіз стану етнографічного туризму на ринку туристичних послуг України

Етнографічний туризм в Україні є перспективним напрямом на ринку туристичних послуг завдяки багатій культурній спадщині, етнічному розмаїттю та унікальним традиціям різних регіонів. Однак цей сегмент залишається недостатньо розвиненим у порівнянні з потенціалом, який пропонує Україна. Нижче наведено основні аспекти аналізу стану етнографічного туризму.

Розкримо зміст позитивних аспектів та переваг етнографічного туризму в Україні. Традиції, ремесла, фольклор та національна кухня кожного регіону є основою для створення унікальних туристичних продуктів.

Варто розпочати аналіз із культурної різноманітності так, зокрема Україна має багату етнічну спадщину, зокрема культури гуцулів, бойків, лемків, кримських татар та багатьох інших етнічних спільнот. Традиції, ремесла, фольклор та національна кухня кожного регіону є основою для створення унікальних туристичних продуктів. Окремо варто згадати про унікальні природні ресурси з великою кількістю етнографічних маршрутів, які проходять через екологічно чисті та мальовничі регіони (Карпати, Поділля, Полісся, Бессарабії) [22,23].

Цікаві та креативні напраювання є у фестивальному туризмі так Українські фестивалі (наприклад, «Полонинське літо», «На Івана, на Купала», «Маланка-фест») приваблюють туристів та створюють можливості для ознайомлення з етнографічними традиціями.

Окремо варто виділити живий інтерес до традиційного життєвого устрою, адже існує попит на проживання у «зелених садибах», відвідування етнопарків та участь у майстер-класах з народних ремесел зростає.

Необхідно окремо паралізувати, які існують в умовах сьогодення проблеми та виклики. Це наявний низький рівень розвитку інфраструктури, адже у багатьох регіонах, особливо в сільській місцевості, відсутні якісні дороги, транспортне сполучення та сучасні готелі. Зауважимо, існує недостатнє фінансування, адже бракує інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури та промоцію етнографічного туризму. Спостерігається обмежена реклама та популяризація даного виду туризму. Етнографічні тури рідко представлені у міжнародних туристичних агентствах та онлайн-платформах. Недостатня комерціалізація автентичності. Деякі туристичні продукти є «інсценованими», що викликає скептицизм серед туристів, які шукають справжній досвід. Спостерігається відсутність комплексних етнографічних маршрутів.

Етнографічний туризм часто обмежується локальними пропозиціями, без інтеграції між регіонами [19,17].

Варто виділити тенденції розвитку етнографічного туризму. Спостерігаємо інтеграцію з іншими видами туризму, зокрема поєднання етнографічного, сільського, екологічного та пригодницького туризму. Наприклад, «зелений туризм» у Карпатах часто включає елементи знайомства з гуцульською культурою. Зазначимо, активно розвивається цифровізація туристичних послуг так розвиток онлайн-платформ, які пропонують етнографічні тури, зокрема інтерактивні екскурсії та віртуальні тури. Відбувається зростання інтересу до нематеріальної спадщини. Включення нематеріальної культурної спадщини України до списку ЮНЕСКО сприяє залученню іноземних туристів (наприклад, борщ та петриківський розпис). Швидкими темпами здійснюється розвиток кластерного підходу, що відображається в об'єднанні кількох туристичних об'єктів у регіоні для створення комплексних туристичних маршрутів.

Запропонуємо певні рекомендації для розвитку етнографічного туризму в Україні. У першу чергу необхідно системно розбудовувати інфраструктуру, зокрема поліпшення доріг, транспортної логістики та умов проживання у регіонах з етнографічним потенціалом. Дуже важливим є пуляризація етнографічного туризму через маркетинг. Варто використовувати соціальні мережі, блогів та платформ для реклами етнографічних турів, та участь у міжнародних туристичних виставках. Розширення переліку туристичних продуктів, у першу чергу створення інтерактивних програм, а також участь туристів у місцевих обрядах, кулінарних майстер-класах, традиційних святах. В край необхідна підтримка з боку держави через державні гранти та програми підтримки для розвитку локальних громад та бізнесів, пов'язаних із туризмом. Окремо можна виділити освітні програми вони дають можливість провести тренінги для місцевого населення щодо розвитку туризму, підвищення їхньої кваліфікації в сфері гостинності.

Отже, Україна має величезний потенціал для розвитку етнографічного туризму завдяки унікальній культурній спадщині. Однак для реалізації цього потенціалу необхідно зосередити зусилля на вдосконаленні інфраструктури, популяризації туристичних продуктів та залученні інвестицій. Етнографічний туризм може стати важливим інструментом для сталого розвитку регіонів і збереження культурної спадщини країни.

2.3 Оцінка ролі сільської зеленої садиби «Дім Мандрівника» у популяризації етнографічного туризму Хмельницької області

Сільська зелена садиба «Дім Мандрівника», розташована в селі Гораївка неподалік Бакоти, є важливим осередком для популяризації етнографічного туризму в Хмельницькій області. Завдяки унікальному розташуванню, багатому досвіду засновників і активній участі в туристичній діяльності регіону, ця садиба відіграє значну роль у розвитку туризму, зокрема його етнографічного напрямку.

Обґрунтуємо внесок сільської зеленої садиби «Дім Мандрівника» у популяризацію етнографічного туризму Хмельниччини [4] (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 - Внесок у популяризацію етнографічного туризму

Заходи	Активності
Збереження культурної спадщини	Садиба пропонує туристам можливість ознайомитися з локальними традиціями Поділля, зокрема ремеслами, місцевою кухнею, звичаями та святами
	Організація майстер-класів із виготовлення автентичних страв та виробів народного мистецтва сприяє збереженню нематеріальної

	культурної спадщини
Промоція етнографічного потенціалу регіону	«Дім Мандрівника» інтегрує елементи локальної етнографії у свою діяльність, пропонуючи екскурсії до Бакоти, яка є важливим історико-культурним і природним об'єктом
	Туристи мають змогу дізнатися про традиції Подільського краю через особистий досвід, що сприяє глибшому сприйняттю культури регіону

Проводячи аналіз таблиці 2.4 ми можемо зазначимо, що одним із перших завдань зеленої садиби «Дім Мандрівника» є збереження культурної спадщини так садиба пропонує туристам можливість ознайомитися з локальними традиціями Поділля, зокрема ремеслами, місцевою кухнею, звичаями та святами. Вже було сказано, що садиба організовує майстер-класи із виготовлення автентичних страв та виробів народного мистецтва сприяє збереженню нематеріальної культурної спадщини. Наступне важливе завдання з яким зштовхнулася зелена садиба це промоція етнографічного потенціалу регіону, так зелена садиба «Дім Мандрівника» інтегрує елементи локальної етнографії у свою діяльність, пропонуючи екскурсії до Бакоти, яка є важливим історико-культурним і природним об'єктом. Туристи мають змогу дізнатися про традиції Подільського краю через особистий досвід, що сприяє глибшому сприйняттю культури регіону

Варто з'ясувати місце та роль зеленої садиби «Дім мандрівника» у розвиток інфраструктури етнографічного туризму Хмельницької області (таблиця 2.5)

Таблиця 2.5 - Розвиток інфраструктури етнографічного туризму

Складові інфраструктури	Заходи реалізації
Різноманітні формати проживання	<p>Садиба пропонує унікальні варіанти проживання: від традиційних сільських кімнат до оригінальних кемпінгових рішень (переночування у возі), що залучає туристів, які шукають автентичного досвіду</p> <p>Затишна атмосфера садиби відображає традиційний сільський побут, що є важливим елементом етнографічного туризму</p>
Активності для туристів	<p>Організація творчих вечорів біля вогнища, де обговорюються історії, пов'язані з культурою регіону</p> <p>Проведення велопоходів і піших маршрутів із відвідуванням історичних та етнографічних пам'яток Хмельницької області</p>

Аналізуючи таблицю 2.5 ми робимо висновок про місце та роль зеленої садиби у розвитку інфраструктури етнографічного туризму. Важливим є те, що в умовах сьогодення зелена садиба «Дім мандрівника» пропонує різноманітні формати проживання. Зазначемо, що садиба пропонує унікальні варіанти проживання: від традиційних сільських кімнат до оригінальних кемпінгових рішень (переночування у возі), що залучає туристів, які шукають автентичного досвіду. Затишна атмосфера садиби відображає традиційний сільський побут, що є важливим елементом етнографічного туризму. Садиба пропонує різноманітні активності для туристів, зокрема організацію творчих вечорів біля вогнища, де обговорюються історії, пов'язані з культурою регіону. Проведення велопоходів і піших маршрутів із відвідуванням історичних та етнографічних пам'яток Хмельницької області [4].

Зауважимо, яку роль у сталому розвитку регіону займає зелена садиба «Дім мандрівника» (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 - Роль зеленої садиби у сталому розвитку регіону

Роль садиби	Конкретний вплив та активності
Залучення місцевого населення	Садиба співпрацює з місцевими ремісниками, які постачають автентичні продукти та сувеніри, тим самим підтримуючи локальну економіку
	Створення робочих місць для жителів села Гораївка
Екологічний аспект	«Дім Мандрівника» сприяє популяризації сталого туризму через використання природних ресурсів регіону, збереження екології та елементи екотуризму
Підвищення туристичної привабливості регіону	Завдяки активній діяльності садиби, село Гораївка та околиці Бакоти стають більш популярними серед українських і закордонних туристів

У таблиці 2.6 ми бачимо залучення місцевого населення, адже садиба співпрацює з місцевими ремісниками, які постачають автентичні продукти та сувеніри, тим самим підтримуючи локальну економіку та створює робочі місця для жителів села Гораївка. Важливим аспектом є екологічний аспект де «Дім Мандрівника» сприяє популяризації сталого туризму через використання природних ресурсів регіону, збереження екології та елементи екотуризму. Значна роль садиби у підвищенні туристичної привабливості регіону. Завдяки активній діяльності садиби, село Гораївка та околиці Бакоти стають більш популярними серед українських і закордонних туристів [4].

Важлива роль зеленої садиби у взаємодії з іншими видами туризму де вона зуміла поєднати етнографічний та сільський туризм (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 - Зелена садиба у взаємодії з іншими видами туризму

Поєднання	Пропозиції
Поєднання етнографічного та сільського туризму	«Дім Мандрівника» є прикладом успішного поєднання зеленого туризму та етнографії, пропонуючи туристам досвід проживання в автентичному сільському середовищі
Екотуризм	Зелена садиба пропонує екскурсії до природних пам'яток, таких як Бакотська затока, і організовує події, що популяризують екологічно відповідальний туризм

Аналізуючи таблицю 2.7 ми бачимо важливу роль зеленої садиби «Дім мандрівника» щодо взаємодії з іншими видами туризму. Так зелена садиба «Дім Мандрівника» є прикладом успішного поєднання зеленого туризму та етнографії, пропонуючи туристам досвід проживання в автентичному сільському середовищі. Варто виділити позитивну практику, адже зелена садиба пропонує екскурсії до природних пам'яток, таких як Бакотська затока, і організовує події, що популяризують екологічно відповідальний туризм.

Проаналізуємо економічну складову функціонування сільської зеленої садиби «Дім мандрівника». Кількість працівників, які працюють у садибі складає п'ять осіб, зокрема на постійній основі дві особи, неповний робочий день три особи. Стартовий капітал, сюди входить вартість хати 105 тис. грн. та вартість ремонтів 200-300 тис.грн. (протягом 2 років). Вартість самої хати (без ремонту) окупилась за перший рік діяльності. Далі з прибутку робився ремонт і цей процес триває увесь час, садиба увесь час вдосконалюється і розширюється Чистий прибуток тримається на рівні 70 – 80% від обороту. Оборот за 2024 рік склав 500 тис.грн., відповідно чистий прибуток складає 420 тис.грн (рисунок 2.1)

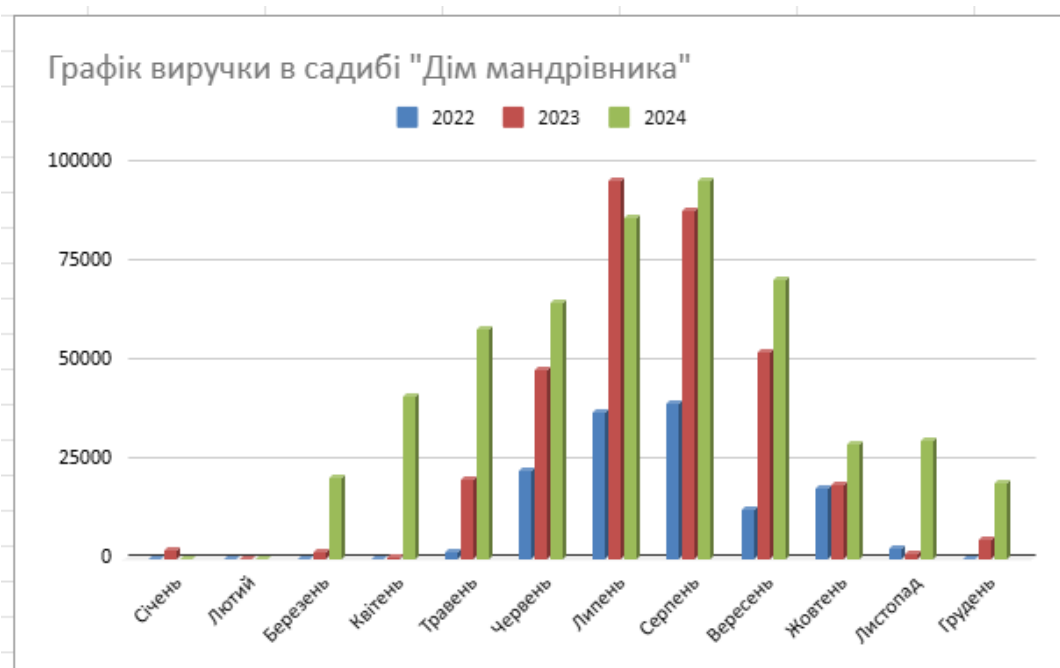

Рисунок 2.1 – Аналіз зміни виручки в садибі «Дім мандрівника» [4]

Аналіз рисунка 2.1 свідчить, що найбільш прибуткові для зеленої садиби є літні місяці та вересень, у сумі це складає 323 тис. грн. Отже, сільська зелена садиба «Дім Мандрівника» є успішним прикладом популяризації етнографічного туризму в Хмельницькій області. Завдяки збереженню культурної спадщини, розвитку туристичної інфраструктури та сталого підходу до використання місцевих ресурсів, вона сприяє підвищенню привабливості регіону як для внутрішнього, так і міжнародного туризму. За належної підтримки з боку держави та місцевих органів влади, «Дім Мандрівника» може стати моделлю для розвитку інших подібних ініціатив.

Розділ 3 Перспективи розвитку етнографічного туризму

3.1 Проблеми та перспективи етнографічного туризму в Україні

Етнографічний туризм є важливим напрямом розвитку туристичної галузі України, адже країна багата на унікальні традиції, звичаї, ремесла та культурну спадщину, які можуть приваблювати туристів з усього світу. Розглянемо основні проблеми та перспективи цього виду туризму.

Проаналізуємо основні проблеми етнографічного туризму в Україні (таблиця 3.1)

Таблиця 3.1 - Проблеми етнографічного туризму в Україні

Проблеми	Причини
Недостатня інфраструктура	Багато етнографічно значущих об'єктів розташовані у віддалених селах або гірських регіонах, де немає належної транспортної доступності, комфортного житла чи закладів харчуван
Брак популяризації	Українські етнографічні маршрути недостатньо представлені на міжнародному туристичному ринку. Інформація про них часто доступна лише українською мовою, що ускладнює залучення іноземних туристів
Відсутність систематичного підходу	Не всі регіони мають розроблені програми чи стратегії розвитку етнографічного туризму. Багато культурних ресурсів залишаються незалученими через відсутність фінансування чи ініціативи на місцевому рівні.
Деградація культурної спадщини	Через недостатнє фінансування та занедбаність багато етнографічних пам'яток, музеїв просто не готові до прийому туристів.
Низький рівень сервісу	У сільських регіонах часто не вистачає кваліфікованих гідів, які могли б професійно представляти місцеву культуру

Аналізуючи таблицю 3.1 ми можемо з'ясувати наявні проблеми та причини їх виникнення. Зазначимо, що це у першу черг недостатня інфраструктура. Багато етнографічно значущих об'єктів розташовані у віддалених селах або гірських регіонах, де немає належної транспортної доступності, комфортного житла чи закладів харчування. Наступною проблемою є брак популяризації, адже українські етнографічні маршрути недостатньо представлені на міжнародному туристичному ринку. Інформація про них часто доступна лише українською мовою, що ускладнює залучення іноземних туристів. Проблеми не вирішуються через відсутність систематичного підходу. Не всі регіони мають розроблені програми чи стратегії розвитку етнографічного туризму. Багато культурних ресурсів залишаються незалученими через відсутність фінансування чи ініціативи на місцевому рівні.

Наступною проблемою є деградація культурної спадщини. Через недостатнє фінансування та занедбаність багато етнографічних пам'яток, музеїв просто не готові до прийому туристів. Втрата традицій і ремесел через глобалізацію також становить загрозу. Низький рівень сервісу це теж одна із причин. У сільських регіонах часто не вистачає кваліфікованих гідів, які могли б професійно представляти місцеву культуру [4].

Тепер варто з'ясувати, які перспективи розвитку етнографічного туризму в Україні це, зокрема розвиток зеленого туризму. Інтеграція етнографічного туризму із зеленим туризмом може стати потужним стимулом для розвитку сільської місцевості (таблиця 3.2).

Проведений аналіз в таблиці 3.2, за результатом якої ми бачимо, що туристи можуть брати участь у традиційних обрядах, вчитися ремесел, куштувати автентичну кухню. Залучення грантів і інвестицій ще перспективи подальшого розвитку етнографічного туризму.

Таблиця 3.2 - Перспективи розвитку етнографічного туризму в Україні

Перспективи	Засоби розвитку
Розвиток зеленого туризму	Інтеграція етнографічного туризму із зеленим туризмом може стати потужним стимулом для розвитку сільської місцевості.
Залучення грантів і інвестицій	Багато міжнародних організацій готові підтримувати проекти збереження культурної спадщини.
Цифровізація	Створення віртуальних турів, мобільних додатків та онлайн-баз даних про етнографічні об'єкти
Фестивалі та події	Проведення етнографічних фестивалів, ярмарків і майстер-класів сприятиме популяризації культури
Підготовка кадрів	Організація курсів і тренінгів для гідів та представників туристичного бізнесу покращить якість послуг і забезпечить професійний підхід до розвитку галузі
Міжнародна співпраця	Обмін досвідом із країнами, які мають успішні приклади етнографічного туризму

Багато міжнародних організацій готові підтримувати проекти збереження культурної спадщини. Важливо залучати кошти для реконструкції музеїв, розвитку маршрутів та освітніх програм. Інший перспективний напрям це цифровізація. Створення віртуальних турів, мобільних додатків та онлайн-баз даних про етнографічні об'єкти допоможе залучити молодь і сучасних мандрівників, які активно користуються технологіями. Фестивалі та події також стимулюють перспективи розвитку. Проведення етнографічних фестивалів, ярмарків і майстер-класів сприятиме популяризації культури. Наприклад, такі події, як фестиваль писанкарства чи днів вишивки, можуть привабити туристів.

Важливим важілем впливу є підготовка кадрів. Організація курсів і тренінгів для гідів та представників туристичного бізнесу покращить якість послуг і забезпечить професійний підхід до розвитку галузі.

Міжнародна співпраця теж є важілем перспектив розвитку даного виду туризму. Обмін досвідом із країнами, які мають успішні приклади етнографічного туризму (наприклад, Грузія, Польща), допоможе покращити українську модель. Україна має ряд позитивних практик щодо подальшого розвитку етнографічного туризму. Спробуємо проаналізувати ці приклади щодо перспективних напрямів розвитку. Зокрем, Гуцульщина: традиції виготовлення ліжників, приготування бануша, дерев'яні церкви. Полісся: автентичні традиції ткацтва, етнографічні музеї під відкритим небом. Закарпаття: виноробство, сироваріння, традиційна архітектура. Поділля та Буковина: фестивалі, що популяризують місцеві традиції та кухню.

Отже, розвиток етнографічного туризму в Україні має великий потенціал, особливо в умовах зростаючого інтересу до автентики та локальних культур. Але для цього необхідна скоординована робота держави, бізнесу та місцевих громад.

3.2 Пропозиції розвитку зеленої сади «Дім мандрівника» в етнографічному напрямку

Розвиток зеленої садиби «Дім мандрівника» в етнографічному напрямку може стати привабливим для туристів, які шукають автентичного досвіду, наближеного до природи та українських традицій. Ось кілька пропозицій для реалізації цього напрямку.

Пропонуємо зеленій садибі «Дім мандрівника» запровадити програми, які дозволять гостям поринути у життя традиційної української родини, зокрема необхідно проводити майстер-класи з народних ремесел по виготовленню

ляльок-мотанок, плетіння кошків, різьблення по дереву, ткацтво, виготовлення писанок. Кулінарні майстер-класи дадуть змогу навчитися приготувати борщ, вареники, бануш, домашні наливки, хліба в печі. Обряди та свята дають можливість відтворення весільних обрядів, святкування Івана Купала, Різдва з колядками, Великодня із традиційними стравами.

Пропонуємо створити у садибі етнографічний простір, для цього необхідно запровадити програми, які дадуть можливість оформити територію садиби в стилі традиційного українського села. Для даної програми необхідно сформувати хатки з солом'яними дахами або стилізовані будівлі в етнічному стилі. Доречним є музей традиційного побуту із експозиціями з автентичними предметами (посуд, тканини, знаряддя праці), а також екологічна городина: сад чи город, де гості можуть самі збирати овочі чи фрукти. Необхідно приготувати місце для святкувань, сцена або майданчик для традиційних співів, танців чи вистав.

Цікавим є розроблення етнографічних турів та маршрутів, для цього необхідно організувати екскурсії, що поєднують вивчення місцевої природи та культури. Етнографічні прогулянки, які дадуть можливість знайомству з місцевими легендами, історією регіону. Відвідування ремісничих майстерень: тури до місцевих ковалів, гончарів, вишивальниць. Збір трав і ягід сприяє інтеграції етноботанічних знань (розповіді про лікарські трави, приготування чаю за традиційними рецептами). Цікавою опцією є надання гостям можливостей проживання в етностилі для цього необхідно щоб номери були теж в етностилі, зокрема кімнати з вишитими рушниками, глиняними стінами, дерев'яними меблями. Оригінальною є ідея простір без технологій це дає можливість пожити кілька днів без Інтернету, ближче до природи та традицій.

Пропонуємо проведення цілої низки фестивалів і заходів, зокрема фестиваль борщу або іншої традиційної страви. Цікавою є проведення ярмарки ремесел де продають автентичні вироби, виставки місцевих майстрів. Окремо можна виділити тематичні вечори із літературними читаннями, показами українських фільмів, фольклорні вечори. Вкрай необхідною є екологічні

ініціативи, що дають можливість підкреслити зв'язок етнографії та турботи про довкілля. Заохочуються екоактивності такі як будівництво еко-майданчиків для дітей, навчання традиційному господарству із вирощування екологічно чистих продуктів, догляд за домашніми тваринами.

Необхідно розвивати цифровізацію для популяризації, для цього необхідно запровадити сучасні підходи для залучення туристів Мобільний додаток: інтерактивна карта садиби, опис послуг, бронювання. Соціальні мережі, які сприяють розповіді про традиції, відео з майстер-класів, репортажі з фестивалів. Віртуальні екскурсії із застосуванням 3D-тур садибою для зацікавлення туристів.

Вкрай важливою є налагодження взаємодії з місцевою громадою, що дасть можливість розвивати партнерства з місцевими майстрами, фермерами та іншими учасниками. Купівля продуктів і виробів у місцевих виробників, реалізація спільних проєктів із сусідніми селами (наприклад, створення етнографічного маршруту).

Староушицька громада Хмельницької області відома своєю природною красою, культурною спадщиною та багатими етнографічними традиціями. Пропонується дводенний маршрут «Етнографічними стежками Староушицької громади», який поєднує знайомство з культурою, традиціями, місцевими ремеслами та природними перлинами регіону

Розглянемо етапи проведення маршруту «Етнографічними стежками Староушицької громади».

День 1: Знайомство з історією та культурою

Ранок: відвідини смт.Стараушиця

1. Сніданок у традиційному стилі. У місцевій «Трав'ярні Миколи Продивуса» на гостей чекає автентичний український сніданок із варениками, домашнім сиром та узваром.

2. Етнографічний музей Староушицької громади

Експозиція традиційного побуту Поділля: вишиті рушники, керамічний посуд, одяг, знаряддя праці.

Виставка ремісничих виробів, створених місцевими майстрами.

Майстер-клас із виготовлення ляльки-мотанки

3. Обід в українському традиційному стилі

Спробуйте борщ із пампушками, домашню ковбасу та місцеві пироги

День: відвідини села Гораївка

4. Прогулянка етнографічною стежкою «Традиції Поділля»

Маршрут через мальовничі поля, де можна дізнатися про історію землеробства та зібрати лікарські трави.

Легенди про давні поселення та місцеві обряди.

Відвідали Бакоту-хаб, екскурсоводом по творчій мастерні була Олена Олійник

5. Відвідини майстерні гончара

Ознайомлення з процесом виготовлення посуду.

Практичний майстер-клас: створення власного глиняного виробу, який можна забрати як сувенір

Вечір: відпочинок в етностилі

6. Вечірня програма у садибі «Дім Мандрівника»

Вечеря біля вогнища з дегустацією місцевих наливок та страв (бануш, запечена риба з Дністра).

Фольклорний концерт за участю місцевого колективу (народні пісні, танці).

Обрядове дійство (наприклад, відтворення весільного обряду)

День 2: Природна етнографія та релакс

Ранок: село Крушанівка

1. Сніданок із традиційними молочними стравами та домашньою випічкою.

2. Екскурсія до старовинної криниці «Джерело сили»

Оповіді про місцеві звичаї, пов'язані з водою.

Участь у старовинному обряді «Очищення водою»

День: подорож до «Дністровського Каньйону»

3. Етноботанічна екскурсія

Дослідження флори регіону та оповідь про лікарські трави, що використовуються в традиційній медицині.

Збір трав і майстер-клас із приготування чаю.

4. Обід на березі Дністра

Смажена риба, куліш, медовий напій

5. Після обідній час: село Бакота

Відвідування скельного монастиря

Знайомство з історією духовного життя Поділля.

Розповіді про місцеві обряди та звичаї, пов'язані зі святими місцями.

Майстер-клас із виготовлення сувенірів

Вироби з натуральних матеріалів (тканина, глина, дерево) на згадку про регіон

Вечір: завершення маршруту

Вечірня чайна церемонія

Чаювання з травами, зібраними під час екскурсії.

Підведення підсумків маршруту та вручення сертифікатів про участь у програмі

Додаткові послуги:

Сувенірна лавка: продаж місцевих виробів (вишиванки, кераміка, мед).

Фотоекскурсії: професійна зйомка туристів у національному одязі.

Велопрогулянки: можливість досліджувати регіон на велосипеді

Очіквані результати маршруту

Поглиблення знань про культуру Поділля.

Створення незабутніх вражень через інтерактивні заходи.

Сприяння розвитку місцевої економіки через залучення туристів.

Цей маршрут ідеально підходить для сімей, молодіжних груп та іноземних гостей, які цікавляться культурною спадщиною України

Таблиця 3.3 - Рекомендовані пропозиції щодо удосконалення етнографічного туризму в Хмельницькій області за матеріалами зеленої садиби «Дім мандрівника»

№ з/п	Назва заходу	Зміст заходу	Очікуваний результат
1	Осучаснення туристичних послуг	1.Залучення технологій для підвищення зручності 2. Збільшити зону відпочинку.	Онлайн- бронювання Мультимовні гід Віртуальні сувеніри збільшення клієнтської бази на 15%
2	Промоція та популяризація просування послуг фермерського туризму за допомогою сучасних інформаційних технологій	Використовуйте сучасні інструменти для залучення гостей Агресивніше використовувати інтернет-ресурс про послуги «Дім мандрів» для інформування наявних та потенційних клієнтів.	Віртуальні тури Колаборації з туроператорами Збільшення клієнтської бази на 30%

Запровадження цих ідей допоможе зеленій садибі «Дім Мандрівника» стати яскравим етнографічним центром, який не лише приваблюватиме туристів, але й сприятиме збереженню української культурної спадщини.

Висновки

У процесі дослідження теми «Розвиток етнографічного туризму за матеріалами зеленої садиби «Дім Мандрівника»» було досягнуто поставлених у роботі мети та завдань, а також отримано результати, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

1. Етнографічний туризм є важливим напрямом розвитку сучасної туристичної галузі, що сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини, розвитку місцевих громад та підвищенню конкурентоспроможності регіонів. Аналіз теоретичних засад підтвердив, що цей вид туризму є ключовим інструментом інтеграції традиційних елементів культури в економіку та соціальне життя.

2. У результаті дослідження потенціалу зеленої садиби «Дім мандрівника» було встановлено її значну роль у розвитку етнографічного туризму Староушицької громади. Садиба володіє унікальними ресурсами, що включають природні багатства, автентичний культурний контекст та зручну локацію поблизу Дністровського каньйону.

3. Аналіз стану інфраструктури та спектру послуг садиби виявив низку сильних сторін, серед яких автентична атмосфера, зручність розташування та висока якість обслуговування. Разом із тим було окреслено ключові проблеми, такі як недостатня популяризація, обмежений асортимент інтерактивних програм і слабкий рівень цифровізації.

4. Опитування туристів і потенційних відвідувачів дозволило визначити, що найбільший попит мають інтерактивні майстер-класи, кулінарні програми та етнографічні квести. Туристи також висловлюють зацікавленість у відвідуванні фестивалів, обрядових дійств і прогулянок природними стежками з елементами етноботаніки.

5. На основі отриманих даних було розроблено комплекс заходів з удосконалення діяльності зеленої садиби «Дім Мандрівника», серед яких:

Запровадження нових інтерактивних програм (майстер-класи, квести, гастротури). Організація щорічних етнографічних фестивалів. Створення цифрових ресурсів для популяризації послуг садиби. Розширення партнерств із місцевими майстрами та громадами.

6. Економічна та соціальна оцінка впровадження розроблених заходів підтвердила, що їх реалізація сприятиме підвищенню туристичного потоку, зростанню доходів садиби та покращенню економічного становища регіону. У соціальному аспекті очікується збереження та популяризація культурної спадщини, а також посилення взаємодії між місцевими громадами та туристами.

Отже, результати дослідження підтверджують, що реалізація запропонованих заходів дозволить розвивати етнографічний туризм на базі зеленої садиби «Дім Мандрівника» як ефективний інструмент популяризації локальної культури, збереження етнографічної спадщини та стимулювання економічного розвитку Староушицької громади.

Подальші перспективи дослідження включають вивчення можливостей міжнародного співробітництва, розробку нових маршрутів та інтеграцію зеленої садиби в туристичні кластери регіону.

Список використаних джерел

1. Биркович В.І. Сільський зелений туризм — пріоритет розвитку туристичної галузі України // *Агросвіт*. – 2009. – №1. – С. 182–191.
2. Гончарук Н.Т. Розвиток сільського зеленого туризму як складова туристичного комплексу // *Економіка та управління*. – 2020. – №31(70). – С. 21–30.
3. Гончарук Н.Т. Зелений туризм як форма активізації розвитку сільських територій // *Економічний вісник*. – 2019. – №1(1). – С. 8–15.
4. Зелена садиба «Дім мандрівника». Офіційний сайт. URL: <https://bakota.com.ua/sadyba/dim-mandrivnyka/>
5. Ковальчук І.В. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні // *Економіка України*. – 2012. – №4. – С. 50–58.
6. Ковальчук І.В. Розвиток зеленого туризму в контексті заповідної справи в Україні // *Науковий вісник*. – 2020. – №31. – С. 70–75.
7. Ковальчук О.М. Розвиток етнічного туризму в поліетнічному просторі (на прикладі Чернівців) // *Український географічний журнал*. – 2023. – №1. – С. 5–15.
8. Куриленко О.В. Розвиток зеленого туризму – пріоритетне завдання для України // *Економіка та суспільство*. – 2021. – №9. – С. 133–140.
9. Литвин І.В., Нек М.А. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в регіоні // *Регіональна економіка*. – 2013. – №2. – С. 81–88.
10. Макарчук Н. Етнотуризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку // *Політологічні студії*. – 2021. – №15. – С. 6011–6288.
11. Мелько Л.Ф. Етнографічний туризм як складова культурно-пізнавального туризму // *Науковий вісник*. – 2015. – №15. – С. 7–15.
12. Мельничук С.В. Етнографічний туризм: етнофестивалі // *Український логос*. – 2020. – №2663-4139. – С. 4532–4479.

13. Мелько Л.Ф. ЕТНОГРАФІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/melko_0015.pdf
14. Мурацька С. Аналіз поняття «етнічний туризм» у міжнародному контексті // *Культура історичної пам'яті в Україні*. – 2020. – С. 38–45.
15. Муравська С.В. Етнічний туризм: до проблеми визначення терміну / С.В. Муравська // *Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 2-3 березня 2011 р.) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Львівський інститут економіки і туризму*. – Львів: ЛІЕТ, 2011. – С.70–74
16. Островська Н.І. Green tourism in Ukraine: formation, development and prospects // *Recent Issues in Education*. – 2022. – Vol. 9, No 4. – С. 550–560
17. Петренко О.В. Розвиток етнографічного туризму в Україні: сучасний стан та перспективи // *Український географічний журнал*. – 2023. – №1. – С. 5–15.
18. Плетос С.В. Етнічний туризм Одеської області: стан, проблеми та перспективи розвитку. URL: [http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/6382/1/npez_2\(24\)_2019_176.pdf](http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/6382/1/npez_2(24)_2019_176.pdf)
19. Петренко О.В. Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи // *Географія та туризм*. – 2021. – №38. – С. 38–45.
20. Семенюк О.М. Зелений туризм як середовище інноваційної діяльності // *Економічний вісник*. – 2017. – №6. – С. 295–305
21. Семенюк О.М. Сільський туризм як перспективний напрям розвитку сільських територій // *Економічний вісник*. – 2019. – №1(1). – С. 8–15.
22. Семків М. О Говоренні про розвиток етнографічного туризму в Україні: перспективи та механізми відновлення URL: [file:///C:/Users/4_503/Downloads/12_04_8_2023_Semkiv%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/4_503/Downloads/12_04_8_2023_Semkiv%20(3).pdf)
23. СЕМКІВ Мар'яна, СУЩЕНКО Олена ЕТНОГРАФІЧНИЙ ТУРИЗМ: ЕТНОФЕСТИВАЛІ URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.13.03.html>

24. Сердюков О.М. Сутність сільського зеленого туризму // Економіка та держава. – 2014. – №3. – С. 87–90.
25. Семків М. Повоєнний розвиток етнографічного туризму в Україні // Проблеми та механізми розвитку. – 2023. – №8(12). – С. 4–12
26. Стренковська А.Ю., Євдокимова О.М. Проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні // Чорноморські економічні студії. – 2019. – №38-2. – С. 42–44
27. Худоба В.В., Четирбук О.Р. Загальні поняття культурного та етнічного туризму. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/21257/1/Лекція-1.pdf>
28. Ярема Л.М. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму // Ефективна економіка. – 2020. – №5.